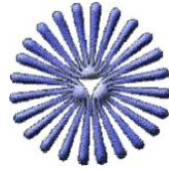

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

واحد تهران جنوب

پایان نامه جهت دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته زبان شناسی همگانی

گروه زبانشناسی و زبان‌های خارجه

عنوان:

بررسی نقش‌نماهای کلامی فارسی در مکالمات

دوزبانه‌های ارمنی – فارسی

استاد راهنما:

دکتر مریم السادات غیاثیان

استاد مشاور:

دکتر یحیی مدرسی

پژوهشگر:

حکیمه رضایی

بهار ۱۳۹۲

۲

مادر و پدری که اگر نبود دعای سبز برآمده از نفس کریشان،

جرات آغاز،

توان رفتن

ولادت رسیدن رانمی دانستم

و به خواهرم

سنگ صبورم

حمد و سپاس بیکران خداوندی را که شاکر است و علیم. خداوندی که شکر خود را در شکر از مخلوق به ودیعه نهاده است و
رسم سپاسگزاری را به ما آموخت.

باساس از

سرکار خانم دکتر غیاثیان که همواره بارونی کشاده اینجانب را پذیرا بودند و بار اهنمایی های ارزشمند مرایاری نمودند.

استاد ارجمند جناب دکتر مدرسی که راهنمایی ها و نکته های ظریف ایشان، همواره یاری بخش اینجانب بود.

آقایان الکساندر او انسیان، طاده ظهرا بیان و رومیگ باقدا ساریان که در جمع آوری و ترجمه داده های این پژوهش

فرصت شان را در اختیار من قرار داده و صمیمانه مرایاری نمودند.

و تمامی دوستان عزیز می که حضور شان پایه دگر می می باشد.

چکیده

نقش‌نماهای کلامی^۱ از جمله مقولات مربوط به حوزه کاربردشناسی زبان می‌باشند که باعث ایجاد پیوستگی و انسجام در گفتار شده، نقش‌های گفتمانی مختلفی ایفا می‌کنند و از این جهت دارای بسامد بالا در زبان می‌باشند. در مکالمات ارمنی دوزبانه‌های ارمنی - فارسی ایران گاهی در نتیجه رمزگردانی حاصل از برخورد زبانی، به جای استفاده از نقش‌نماهای کلامی ارمنی از نقش‌نماهای فارسی استفاده می‌شود. در پژوهش حاضر ضمن بررسی این نقش‌نماها و مقایسه آنها با معادل ارمنی، نقش این عناصر و جایگاه آنها توصیف و همچنین علل استفاده از این نقش‌نماها به جای معادل ارمنی آنها بررسی می‌شود. در انتخاب نقش‌نماهای کلامی فارسی از نظریه شیفرین و فریزر به صورت تلفیقی و در توضیح رمزگردانی از مدل میرز - اسکاتن (۲۰۰۲) استفاده شده است. داده‌های مورد بررسی بر اساس ضبط ۱۰ ساعت از مکالمات آرامنه در بافت مدرسه بین دانش‌آموزان و معلم و همچنین در قهوه‌سرا و مکالمات بین گروهی از مشتری‌ها باهم صورت گرفته و به روش توصیفی - تحلیلی تجزیه و تحلیل شده‌اند. حجم نمونه شامل ۱۴ نفر از آرامنه شهر تهران که همگی مرد بوده و در دو گروه سنی ۲۵ - ۳۰ و ۱۵ - ۱۷ سال قرار دارند.

نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که نقش‌نماهای کلامی *خب، بابا/آقا، به‌هرحال، یعنی، حالا، ولی، بالاخره، اصلاً، واقعاً، کلاً و حداً* بیش از جمله نقش‌نماهایی هستند که بیشتر در مکالمات آرامنه استفاده می‌شوند؛ این نقش‌نماها در جایگاه‌های مختلف جمله قرار گرفته و دارای نقش‌های گفتمانی مختلفی می‌باشند. همچنین علل استفاده از این نقش‌نماها به جای معادل ارمنی آنها مواردی چون چندنقشی بودن نقش‌نماهای فارسی، نبود معادل در زبان ارمنی، ساده بودن نقش‌نماهای کلامی فارسی و برجستگی آنها است.

کلیدواژه‌ها: نقش‌نمای کلامی، دوزبانگی، رمزگردانی، زبان ارمنی، زبان فارسی

¹ . discourse marker

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات و روش پژوهش

۱-۱	مقدمه	۲
۲-۱	بیان مسئله	۳
۳-۱	اهمیت و ضرورت پژوهش	۳
۴-۱	پرسش‌های پژوهش	۴
۵-۱	هدف‌های پژوهش	۴
۶-۱	روش پژوهش	۵
۷-۱	جامعه آماری و حجم نمونه	۵
۸-۱	روند اجرای پژوهش	۶
۹-۱	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۶
۱۰-۱	تعریف مفاهیم بنیادی	۷

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۱-۲	مقدمه	۹
۲-۲	تحلیل گفتمان	۹
۳-۲	متن و انسجام	۱۲
۱-۳-۲	ارجاع	۱۲
۲-۳-۲	جانشینی	۱۳
۳-۳-۲	حذف	۱۳
۴-۳-۲	انسجام ربطی	۱۳

۱۴ ۵-۳-۲ انسجام واژگانی
۱۴ ۴-۲ پیوستگی
۱۴ ۵-۲ بافت
۱۵ ۶-۲ نقش نمای کلامی
۲۰ ۱-۶-۲ ویژگی های نقش نماهای کلامی
۲۲ ۲-۶-۲ نقش نقش نماهای کلامی
۲۵ ۷-۲ دوزبانگی
۲۹ ۱-۷-۲ دلایل دوزبانگی
۳۰ ۸-۲ رمزگردانی
۳۳ ۱-۸-۲ رمزگردانی از دیدگاه جامعه‌شناسی زبان
۳۶ ۲-۸-۲ رمزگردانی از دیدگاه دستوری
۳۸ ۹-۲ پژوهش های پیشین
۳۸ ۱-۹-۲ پژوهش های انجام شده در خارج از کشور
۳۹ ۲-۹-۲ پژوهش های انجام شده در داخل ایران
۴۵ ۱۰-۲ نتیجه گیری

فصل سوم: ویژگی های زبان ارمنی

۴۷ ۱-۳ تاریخچه زبان ارمنی
۴۹ ۲-۳ ویژگی های آوایی زبان ارمنی
۵۲ ۳-۳ ویژگی های دستوری زبان ارمنی
۵۲ ۱-۳-۳ ترتیب جمله و موضوع آن

۲-۳-۳ توصیف سیستم حالت در زبان ارمنی.....	۵۴
۱-۲-۳-۳ حالت فاعلی.....	۵۴
۲-۲-۳-۳ حالت مفعول صریح.....	۵۵
۳-۲-۳-۳ حالت مفعول غیرصریح.....	۵۶
۳-۳-۳ تکواژهای /-its/ و /-in/.....	۶۱

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱-۴ مقدمه.....	۶۵
۲-۴ رمزگردانی در گفتار دوزبانه‌های ارمنی - فارسی.....	۶۵
۱-۲-۴ رمزگردانی درون جمله‌ای: بررسی رمزگردانی از دیدگاه دستوری.....	۶۶
۱-۱-۲-۴ تشخیص زبان ماتریس و درونه‌ای.....	۶۷
۲-۲-۴ رمزگردانی برون جمله‌ای: بررسی رمزگردانی از دیدگاه جامعه‌شناسی زبان.....	۷۲
۳-۴ نقش‌نماهای کلامی فارسی.....	۷۷
۴-۴ نقش‌نماهای کلامی فارسی در زبان ارمنی دوزبانه‌های ارمنی - فارسی.....	۷۹
۱-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "خب".....	۷۹
۲-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "بابا و آقا".....	۸۵
۳-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "حالا".....	۸۷
۴-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "یعنی".....	۸۸
۵-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "کلا".....	۹۰
۶-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "بالاخره".....	۹۲
۷-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "به‌هرحال".....	۹۳
۸-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "واقعا".....	۹۳
۹-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "اصلا".....	۹۴

۱۰-۴-۴ نقش‌نمای کلامی "ولی".....	۹۵
۵-۴ تحلیل داده‌ها از نظر برجستگی.....	۹۶
۶-۴ تحلیل داده‌ها از نظر چندنقشی بودن.....	۹۹
فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری	
۱-۵ مقدمه.....	۱۰۲
۲-۵ مروری بر فصل‌های پژوهش.....	۱۰۲
۳-۵ نتایج به‌دست آمده از داده‌های پژوهش.....	۱۰۳
۴-۵ بحث در یافته‌های پژوهش.....	۱۰۶
۵-۵ محدودیت‌های پژوهش.....	۱۰۶
۶-۵ پیشنهاداتی برای پژوهش‌های آینده.....	۱۰۷
فهرست منابع.....	۱۰۹
واژه‌نامه انگلیسی به فارسی.....	۱۱۳
واژه‌نامه فارسی به انگلیسی.....	۱۱۸

فهرست جدول‌ها

صفحه

عنوان

جدول ۱-۳ فهرست واژه‌های ارمنی..... ۴۹

جدول ۲-۳ فهرست همخوان‌های ارمنی..... ۵۰

فصل اول

کلیات و روش پژوهش

جوامع مختلف انسانی بنا بر دلایل مختلف مانند جنگ، استعمار، مهاجرت و... باهم در تماس و برخورد هستند و در نتیجه زبان آن‌ها نیز در تماس باهم قرار می‌گیرد. اصطلاح برخورد زبانی^۱ را می‌توان به اشکال مختلف تماس دو زبان و تاثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر تعبیر کرد و نتایج و جنبه‌های گوناگونی مانند قرض-گیری^۲ زبانی، تداخل^۳ زبانی و دوزبانگی^۴ برای آن قائل شد. هرگاه دو جامعه زبانی با یکدیگر در تماس و برخورد قرار گیرند، بسته به دلایل برخورد و نوع آن، ممکن است عناصری از دو زبان به یکدیگر نفوذ کند، بخشی از گویندگان هر زبان، زبان دیگر را بیاموزد و بدین ترتیب دوزبانه شوند، یکی از دو زبان بنابه دلایل مختلفی حذف شود یا زبان سوم از برخورد دو زبان حاصل شود (مدرسی، ۱۳۸۷: ۵۳).

در کشور ما نیز دوزبان‌های زیادی وجود دارند که از جمله آن‌ها می‌توان به دوزبان‌های ارمنی - فارسی اشاره کرد. از جمله پیامدهای برخورد زبانی میان زبان ارمنی و فارسی، رمزگردانی یعنی استفاده از دو یا چند زبان در طول یک پاره‌گفتار یا جمله (ون دالم^۵، ۱۹۷۲: ۱) می‌باشد. در مکالمات ارمنی دوزبان‌های ارمنی-فارسی ایران، واژگان زیادی از طریق رمزگردانی از زبان فارسی که به واسطه برتری سیاسی و فرهنگی، زبان غالب به شمار می‌رود، وارد زبان ارمنی شده است. از جمله این واژگان، نقش‌نماهای کلامی هستند که به دلیل اینکه عناصر اختیاری در زبان هستند و همچنین به دلیل برجستگی و نیز نقشی که در سازماندهی ارتباط در متن دارند، به راحتی قابل جدا شدن از زبان و وارد شدن به زبان دیگر هستند.

در این پژوهش رمزگردانی حاصل از این برخورد زبانی در مکالمات ارمنی دوزبان‌های ارمنی-فارسی از دوجنبه دستوری و جامعه‌شناسی بررسی می‌شود. همچنین نقش‌نماهای کلامی که از زبان فارسی وارد زبان ارمنی شده‌اند، نقش این عناصر و علل استفاده از آن‌ها به جای معادل ارمنی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در این فصل ابتدا به بیان مسئله پژوهش پرداخته شده و اهمیت و ضرورت بررسی این موضوع بیان می‌شود و بعد از آن

^۱ . Linguistic contact

^۲ . borrowing

^۳ . interference

^۴ . bilingualism

^۵ . Van Dulm

پرسش‌هایی که در این بررسی مورد نظر است، آورده می‌شود. سپس روش پژوهش، جامعه آماری و حجم نمونه، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و روند اجرای پژوهش مطرح می‌شود.

۲-۱ بیان مسئله

در کشورهایی که جوامع دوزبانه در آن‌ها وجود دارد شاهد تماس‌ها و برخوردهای فرهنگی و زبانی هستیم که پیامدهای متفاوت زبانی و فرهنگی متفاوتی دارد. در بیشتر مواقع زبان و فرهنگ جامعه‌ای که در اقلیت قرار دارد تحت تاثیر زبان جامعه‌ای که از نظر سیاسی غالب است قرار می‌گیرد. جوامع دوزبانه در ایران مانند ارمنی-فارسی هم از این اصل مستثنی نیستند. در مکالمات ارمنی دوزبانه‌های ارمنی-فارسی موارد زیادی از این تاثیر مشاهده می‌شود. از جمله وارد شدن بسیاری از کلمات فارسی در زبان ارمنی از طریق قرض‌گیری، تداخل و رمزگردانی است. از جمله عناصری که از طریق رمزگردانی از زبان فارسی وارد زبان ارمنی شده‌است، نقش-نماهای کلامی هستند که به خاطر نقشی که در ایجاد پیوستگی و انسجام ایفا می‌کنند، از بسامد بالایی برخوردار هستند. درواقع یک گفتمان مناسب و درست باید دارای انسجام باشد و ایجاد انسجام وظیفه اصلی نقش‌نماها است (کلر، ۲۰۰۶: ۲۴۱). بنابراین به دلیل همین نقش مهم نقش‌نماها در زبان، بررسی نقش‌نماهای کلامی‌های فارسی که در مکالمات ارمنی مورد استفاده قرار می‌گیرد، نقش و جایگاهشان در زبان ارمنی و همچنین علت استفاده از این نقش‌نماها به جای معادل ارمنی آن‌ها جالب به نظر می‌رسد.

۳-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش

بررسی گفتمان دوزبانه‌ها از موارد بسیار مهم در بیشتر زبان‌ها و مطالعات زبانشناسی است. کشور ایران از نظر داشتن جوامع دوزبانه بسیار غنی می‌باشد و افراد دوزبانه زیادی با ویژگی‌های زبانشناختی مهم در زبان‌شان در نقاط مختلف کشور زندگی می‌کنند. از جمله آن‌ها، دوزبانه‌های ارمنی-فارسی هستند. سخنگویان ارمنی زبان در گفتار خود تحت تاثیر برخورد با فارسی‌زبانان از کلمات فارسی زیادی استفاده می‌کنند. این کلمات

گاهی به صورت قرض‌گیری و گاهی از طریق رمزگردانی وارد زبان ارمنی می‌شوند. از جمله این کلمات نقش - نماهای کلامی هستند که علاوه بر نقش اساسی آن‌ها یعنی ایجاد پیوستگی و انسجام در گفتار، دارای نقش‌های گفتمانی مختلف دیگر نیز هستند. بررسی انواع رمزگردانی حاصل از برخورد زبانی در گفتار ارمنی دوزبانه‌های ارمنی- فارسی و همچنین بررسی گروهی از نقش‌نماهای کلامی فارسی که در نتیجه این رمزگردانی و بنابر علل مختلف دیگر وارد زبان ارمنی شده و به جای معادل ارمنی مورد استفاده قرار گرفته‌است، ضروری به نظر می‌رسد. زیرا ما را در شناخت بیشتر هر دو زبان، نتایج حاصل از برخورد زبانی و به‌خصوص هدفی که از این جانشینی مورد نظر بوده یاری می‌رساند.

۴-۱ پرسش‌های پژوهش

سوالاتی که در این پژوهش مورد نظر است به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- دوزبانه‌های ارمنی- فارسی ایران به هنگام مکالمات ارمنی از کدام نقش‌نماهای کلامی فارسی استفاده می‌کنند؟
- ۲- در زبان ارمنی دوزبانه‌های ارمنی- فارسی ایران، نقش‌نماهای کلامی فارسی در کدام جایگاه جمله و با چه نقشی بکار می‌روند؟
- ۳- در زبان ارمنی دوزبانه‌های ارمنی- فارسی ایران، علت استفاده از نقش‌نماهای کلامی فارسی به جای معادل ارمنی آن‌ها چیست؟
- ۴- در مکالمات ارمنی دوزبانه‌های ارمنی- فارسی ایران چه نوع رمزگردانی اتفاق می‌افتد؟

۵-۱ - هدف‌های پژوهش

به‌طور کلی هدف‌های زیر را برای این پژوهش می‌توان در نظر گرفت:

- بررسی انواع رمزگردانی‌ای که در گفتار ارمنی دوزبانه‌های ارمنی - فارسی اتفاق می‌افتد.
- بررسی نقش‌نماهای کلامی فارسی‌ای که در گفتار ارمنی دوزبانه‌های ارمنی - فارسی ایران بکار می‌روند.
- بررسی نقش و جایگاه نقش‌نماهای کلامی فارسی در مکالمات ارمنی دوزبانه‌های ارمنی - فارسی.
- بررسی علل استفاده از نقش‌نماهای کلامی فارسی در گفتار ارمنی دوزبانه‌های ارمنی - فارسی بجای معادل ارمنی آن‌ها، هدف و تاثیری که این جابه‌جایی در گفتار دوزبانه‌ها ایجاد می‌کند.

۱-۶ روش پژوهش

به لحاظ روش، پژوهش حاضر در زمره تحقیقات کیفی قرار می‌گیرد. به نظر سرمد، بازرگان و حجازی (۲۰۷:۱۳۸۸)، چنانچه داده‌ها به صورت واژه (نه به صورت ارقام) به توصیف واقعیت‌ها پردازد، آن‌ها را داده‌های کیفی می‌نامند. این نوع داده‌ها برای توصیف و تشریح شرایط محیطی یک پدیده بکار می‌رود. علاوه بر آن، به کمک این داده‌ها می‌توان درباره روابط بین متغیرها و عمق ساختار آن‌ها به تدوین فرضیه پرداخت و سرانجام نظریه پردازی کرد. بر اساس تقسیم بندی موضوعی، این پژوهش را می‌توان جزء پژوهش‌های بنیادی قرار داد، زیرا هدف اساسی این نوع پژوهش‌ها، آزمون نظریه‌ها، تبیین روابط بین پدیده‌ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است (همان).

۱-۷ جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری در این پژوهش کلیه دو زبانه‌های ارمنی - فارسی شهر تهران می‌باشد. حجم نمونه پژوهش حاضر شامل ۱۴ نفر از ارامنه شهر تهران که همگی مرد بوده و در دو گروه سنی ۲۵ - ۳۰ و ۱۵ - ۱۷ سال قرار دارند. در مجموع ۱۰ ساعت از مکالمه این افراد به زبان ارمنی به روش ضبط مکالمه گردآوری شد. برای انتخاب نمونه‌ها، از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. بدین ترتیب که نمونه‌ها از ۲ بافت قهوه - سرا و مدرسه در شهر تهران انتخاب شدند. در قهوه‌سرا مکالمه بین مشتریان به صورت گروهی و بعضاً با

صاحب قهوه‌سرا که خود ارمنی زبان بود صورت گرفته و در بافت مدرسه، مکالمه بین دانش‌آموزان دبیرستانی با معلم، در کلاس آموزش کامپیوتر انجام گرفت.

۸-۱ روند اجرای پژوهش

به منظور جمع‌آوری داده‌های پژوهش دو ارمنی زبان به پژوهشگر کمک کردند. بدین ترتیب که این افراد با گرفتن اجازه از اطرافیان خود، به ضبط مکالمه آن‌ها پرداختند. در این مرحله به این دلیل که پژوهشگر خود دوزبانه نبود، امکان حضور و انجام مصاحبه وجود نداشت. زیرا در صورت حضور پژوهشگر نمونه‌های پژوهش به زبان فارسی صحبت می‌کردند تا امکان ارتباط وجود داشته باشد و این مسئله مانع ضبط مکالمه‌ها در حالت طبیعی بود. بعد از ضبط مکالمات، داده‌ها به کمک یک فرد ارمنی زبان دیگر ترجمه شده و توسط پژوهشگر آوانویسی و سپس مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند.

۹-۱ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش توصیفی - تحلیلی می‌باشد. از این نظر توصیفی است که نقش - نماهای کلامی فارسی در گفتار دوزبانه‌های ارمنی - فارسی را مشخص کرده، نوع و جایگاه آن‌ها را بررسی می‌کند. و به این دلیلی تحلیلی است که به دنبال چرایی این کاربرد در دوزبانه‌های ارمنی - فارسی و نقشی که این نقش‌نماها در گفتار دارند می‌پردازد. بدین ترتیب پژوهشگر در ابتدا مکالمات انجام شده را به دقت و چندین مرتبه گوش کرده و سپس متن صوتی را با شکل نوشتاری آن که با همکاری چند فرد ارمنی، آوانویسی و ترجمه شده بود مطابقت داده است. در مرحله بعد، آوانویسی بر اساس آوانویسی بین‌المللی (IPA)^۱ تصحیح شده است. سپس پژوهشگر به تحلیل داده‌ها بر اساس سوالات تحقیق پرداخته است. نقش‌نماهای کلامی فارسی مشخص شده، نقش آن‌ها در جایگاه‌های مختلف گفتار بررسی شده و در نهایت علت استفاده از نقش‌نماهای کلامی فارسی، به جای معادل ارمنی آن‌ها بیان شده است.

^۱. International Phonetic Alphabet

۱-۱۰ تعریف مفاهیم بنیادی

- دوزبانگی

معمولا اصطلاح دوزبانگی در مورد افراد یا اجتماعاتی بکار می‌رود که از دو زبان در امر ارتباط استفاده می‌کنند. دو زبانگی اصطلاحی است عام که معمولا با دو مفهوم فردی و اجتماعی بکار می‌رود. به این معنی که گاه این پدیده در سطح افراد مطرح است و در این حالت با فرد دوزبانه سروکار داریم و گاه مسئله دوزبانگی در سطح جامعه مطرح می‌شود که در آن صورت جامعه دوزبانه مورد نظر است (مدرسی، ۱۳۸۷: ۲۶).

- رمزگردانی

افراد دوزبانه غالبا در حین گفتگوهایشان از زبانی به زبان دیگر روی می‌آورند. رمزگردانی ممکن است در بین جملات، در داخل جملات و درون شبه جمله‌ها، واژگان و حتی در میان بخش‌هایی از لغات صورت گیرد (اسپالسکی^۱، ۱۹۹۸: ۶۹). رمزگردانی از چند جنبه مورد مطالعه قرار می‌گیرد: از نظر دستوری، جامعه‌شناسی. در دیدگاه جامعه‌شناسی زبان، نقش فاکتورهای اجتماعی در رمزگردانی بررسی می‌شود. در دیدگاه دستوری، به جنبه‌های ساختاری رمزگردانی توجه می‌شود و هدف آن مشخص کردن ویژگی‌های نحوی و ساخت واژی ساخت‌های رمزگردانی شده است (ون دالم، ۱۹۷۲: ۹).

- نقش‌نمای کلامی

نقش‌نماهای کلامی مقولاتی نقشی- کاربردی هستند که کار آنها نشان دادن رابطه بین یک پاره‌گفتار با گفتمان قبل است و باعث ایجاد انسجام و پیوستگی در گفتمان می‌شوند. این عناصر دارای مفهوم معناشناسی نیستند، از نظر نحوی می‌توانند در ابتدا، داخل یا انتهای یک پاره‌گفتار قرار بگیرند اما وجود آنها اختیاری است و قابل حذف شدن می‌باشند و در صورت حذف شدن هیچ خللی در ساختار نحوی و معنای جمله ایجاد نمی‌کنند. نقش‌نماهای کلامی معمولا چند نقشی هستند از نظر آوایی ساده و کوتاه هستند و از نظر ساخت‌واژی می‌توانند ساده یا مرکب باشند (شوروپ، ۱۹۹۹؛ شیفرین، ۱۹۸۷). نقش‌نماهای کلامی دارای نقش‌های مختلفی چون شروع گفتمان، نوبت‌گیری، ایجاد تاخیر، جلب توجه و ... می‌باشند.

¹. Spolsky

فصل دوم
مبانی نظری و
پیشینه پژوهش

۱-۲ مقدمه

نقش‌نماهای گفتمان در زبان مقولاتی نقشی - کاربردشناسی هستند که به علت نقش مهمی که در ایجاد پیوستگی و انسجام در زبان ایفا می‌کنند، دارای بسامد بالایی در گفتار هستند. این عناصر علاوه بر پیوستگی، نقش‌های دیگری نیز دارند. بسامد بالای این عناصر باعث می‌شود که در برخورد زبانی جزء اولین عناصری باشند که از طریق رمزگردانی در گفتار دوزبانه‌ها منتقل می‌شوند.

از آن‌جا که نقش‌نمای کلامی یک مقوله کاربردشناختی بوده و نقش اصلی آن ایجاد پیوستگی و انسجام در گفتمان است، در ابتدای این فصل تعریف مختصری از تحلیل گفتمان، متن، انسجام، پیوستگی و بافت آورده می‌شود. بعد از آن به معرفی نقش‌نماهای کلامی پرداخته و به برخی از تعاریف ارائه شده، ویژگی‌های آن‌ها و نقش‌های مختلفی که در گفتمان ایفا می‌کنند اشاره می‌شود. در ادامه مقوله دوزبانگی و علل آن مورد بررسی قرار گرفته و تعاریف مختلف از این مقوله بیان می‌شود. سپس تعاریف مربوط به پدیده رمزگردانی که مانند دوزبانگی از نتایج برخورد زبانی است آورده شده و دو دیدگاه موجود به این مقوله، یعنی رمزگردانی از دیدگاه جامعه‌شناسی و رمزگردانی از دیدگاه دستوری بیان می‌شود. همچنین تعریف مختصری از ویژگی‌های آوایی و برخی از ویژگی‌های دستوری زبان ارمنی به عنوان زبان داده‌هایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد، ارائه می‌شود. در پایان این فصل نگاه مختصری به پژوهش‌های انجام شده در زمینه موضوع مورد پژوهش در داخل و خارج از ایران می‌شود.

۲-۲ تحلیل گفتمان

در حوزه زبان‌شناسی ما با دو نوع دیدگاه اصلی روبرو هستیم. در سال‌های بین ۱۹۳۰ تا ۱۹۶۰ مکاتبی ظهور کردند که معتقد بودند هر نوع دانشی درباره جهان خارج که ما از آن برای تعبیر زبان استفاده می‌کنیم باید تا آنجا که ممکن است در تحلیل‌های زبانی کنار گذاشته شوند. آن‌ها اعتقاد داشتند که بدین طریق زبان‌شناسان می‌توانند به کشفیاتی درباره خود زبان و نظام قواعدش که مستقل از شرایط و موقعیت‌های خاص وجود دارند دست پیدا کنند. این دیدگاه به زبان را به رغم گوناگونی‌هایی که ممکن است بین طرفداران آن مشاهده شود،

می‌توان زبانشناسی جمله- بنیاد^۱ نامید. زیرا تحقیقات و مطالعات خود را به بررسی آنچه که در داخل جمله روی می‌دهد محدود می‌سازد. در این دیدگاه برای تجزیه و تحلیل دستوری زبان از داده‌هایی استفاده می‌کنند که یا خود بر اساس شم زبانی به عنوان گوینده بومی زبان تولید کرده و یا آن‌ها را از داده‌های زبانی که مردم استفاده می‌کنند انتخاب می‌کنند و ویژگی‌هایی را که به اعتقاد آن‌ها بی‌ارتباط با هدفشان است از آن حذف می‌کنند (کوک^۲، ۱۹۸۹: ۱۰).

همچنین این دیدگاه معتقد است که اگرچه ما می‌توانیم در داخل جمله قواعد و محدودیت‌هایی درباره اینکه چه ترتیبی از عناصر و واحدهای ساختاری مجاز است و چه ترتیبی مجاز نیست در نظر بگیریم، اما در سطح فراتر از جمله یعنی در متن و گفتمان به نظر می‌رسد اگر هم بتوانیم قواعد و محدودیت‌ها را در نظر بگیریم، آن قواعد به خود زبان مربوط نمی‌شود و نوع آن تغییر می‌کند. مثلاً ممکن است از آن‌ها به عنوان قواعد اجتماعی یا روانشناختی یاد کنیم که در هر حال در محدوده مطالعه زبان قرار نمی‌گیرند (همان: ۵).

در زبانشناسی قرن ۲۰، همزمان با زبانشناسی جمله- بنیاد، رویکرد دیگری وجود داشت که زبان را در بافت آن و به عنوان بخشی از جامعه و جهان خارج در نظر می‌گرفت. در امریکای شمالی در دهه‌های اول این قرن، مطالعه زبان توسط افرادی صورت می‌گرفت که هم زبانشناس و هم انسان‌شناس بودند و به مطالعه زبان و جامعه بومیان آمریکا می‌پرداختند. در انگلستان همچنین مطالعاتی توسط فرث^۳ صورت گرفت که زبان را نه به صورت یک سیستم خودسامان بلکه به عنوان بخشی از فرهنگ و محیط مورد بررسی قرار دادند. چنین مطالعاتی دریچه‌ای به سوی تحلیل گفتمان باز کرد (همان: ۱۲).

تحلیل‌گران گفتمان معتقدند که کاربرد زبان در موقعیت‌های تعاملی برای برقراری ارتباط موفقیت‌آمیز با دیگران نیازمند دانش و مهارت‌هایی فراتر از صرفاً توانایی تولید جملات درست و دستوری می‌باشد. گویندگان زبان در گفتار و نوشتار خود همواره از جملات کامل و دستوری استفاده نمی‌کنند. با این وجود در برقراری ارتباط با مشکلی مواجه نمی‌شوند. از سوی دیگر صرف تولید جملات کامل و دستوری و قرار دادن آن‌ها به دنبال یکدیگر لزوماً تولید کلام قابل فهم در یک موقعیت ارتباطی را تضمین نمی‌کند بلکه کاربرد پاره‌ای از زبان

^۱ . Sentence-base linguistics

^۲ . Cook

^۳ . Firth